

Standardteknik för handdesinficering

Vårdhygien - Vad är det?

Av Sören Elowson, Överläkare
Enheten för Vårdhygien,
Kärnsjukhuset, Skaraborgs Sjukhus, 541 85 Skövde

Artikelförfattaren,
Sören Elowson

Sjukhushygien som begrepp är nog närmast lika gammalt som begreppet sjukhus och sjukhussjuka, d v s ca 150 år. Redan före de stora bakteriologiska upptäckterna i slutet av 1800-talet och innan man började tala om begreppet infektion hade man observerat och försökt förebygga ofta dödliga "febrar" som sårfeber efter amputation och barnsängsfeber efter barnafödande.

Semmelweiss i Wien och Florence Nightingale på engelska fältsjukhus är kända namn i sjuhushygienens historia under mitten av 1800-talet.

När smittämnen sedan upptäcktes förstod man varför risken att få sårfeber var större efter amputation på sjukhus än i hemmet. Man förstod också varför barnsängsfeber var vanligare när manliga läkarkandidater förlöste kvinnor jämfört med när barnmorskor gjorde det. Läkarkandidaterna tjänstgjorde nämligen också som obducenter mellan förlossningarna och tvättade inte händerna särskilt ofta.

Ökad kunskap om smittämnen

Allmänna hygieniska åtgärder, d v s kort och gott ökad renlighet fick så småningom allt större betydelse men man började också leta efter substanser som kunde oskadliggöra smittämnen mer specifikt.

När kemoterapeutika som framför allt sulfa började användas på 1930-talet sjönk dödligheten i infektioner drastiskt. En ännu större betydelse fick penicillinet för behandling av sårinfektioner efter kirurgi under andra världskriget. Ökad kunskap om smittämnen, både bakterier och virus, har sedan gått hand i hand med upptäckt och utveckling av metoder och substanser för att oskadliggöra dessa eller på annat sätt förhindra att dessa når t ex känsliga sårtytor.

Autoklavering av kirurgiska instrument, desinfektion av huden före kirurgi, speciell ventilation i operationssalar, skyddskläder för operationspersonal etc har nedbringt infektionsrisken vid kirurgi påtagligt.

De senaste decennierna har ökad

kunskap om rationell användning av antibiotika i infektionsprofylaktiskt syfte vid kirurgi, ytterligare sänkt frekvensen av s k sjukhussjuka efter operationer.

Vårdkedje-tänkande

Modern sjukhushygien jobbar vidare med den övergripande målsättningen att förebygga vårdrelaterade infektioner eller s k nosokomiala infektioner.

Gränsen mellan vårdrelaterad och sjukdomsrelaterad infektion är inte alltid knivskarp. Man ska också nämna att infektioner som personal ådrar sig i vårdarbete hör till begreppet vårdrelaterade infektioner.

Hur vanligt är det då med vårdrelaterade infektioner nuförtiden? Försöker någon sig på att ge ett generellt svar på frågan brukar det bli att av 100 utskrivna patienter från sjukhus har eller får 5-10% en infektion. Vidare brukar man generellt säga att 1/3 av dessa infektioner är möjliga att förebygga med optimala sjukhushygieniska åtgärder.

Eftersom sjukvård bedrivs i större utsträckning än tidigare utanför sjukhus är vårdhygien en bättre benämning på verksamhetsområdet än sjukhushygien. Vårdhygieniska enheter har som ett mer eller mindre formaliserat arbetsfält både sjukhus, kommunens särskilda boenden, primärvårdens sjukhem och vårdcentraler, hemsjukvård, privata sjukhem, tandvård etc.

Det är numera viktigt att även i vårdhygieniska sammanhang ha ett vårdkedjetänkande. Handlar det om smittsamma bakterier som MRSA exempelvis kan vårdkedjan nämligen i sämsta fall även fungera som smittkedja!

Verksamhetsområden

Verksamhetsområdena för en vårdhygienisk enhet är idag bl a följande:

- Kontinuerlig eller upprepad utbildning av vårdpersonal i basala hygienrutiner

- Delta i utarbetandet av vårdrutiner från ett hygieniskt perspektiv

- Övervakning av infektionsläget framför allt när det gäller smittämnen med nosokomial spridningspotential i de olika vårdmiljöerna genom uppbyggda rapporteringssystem från mikrobiologisk laboratorium och verksamhetens vårdenheter

- Genom aktuella PM och individuell rådgivning ge råd om korrekt omhändertagande av smittsamma patienter

- Leda utredningen av infektionsutbrott

- Delta i olika vårdverksamheters kvalitetsarbete genom att initiera olika typer av infektionsregistrering

- Kontroll av steriliserings- och desinfektionsmetoder

- Rådgivning vid nybyggnation av vårdmiljöer

- Rådgivning vid inköp av utrustning av olika slag

- Rådgivning gällande hantering av mat och disk, avfall och tvätt

För den som vill fördjupa sig i ämnet vårdhygien rekommenderas två publikationer från Socialstyrelsen:

SoS-rapport 1998:12 "Att förebygga infektioner i vården II, ett kunskapsunderlag" och

SoS-rapport 1998:19 "Vårdrelaterade infektioner, en verksamhetsöversyn".

Båda publikationerna kan rekvideras från Socialstyrelsens kundtjänst. ■■